

RESSENYES

POLIENO (1991). *Frammenti*. Edizione, traduzione e commento a cura di Adele Tepedino Guerra. Napoli.

Aquesta edició dels fragments de Poliè és el segon volum de la col·lecció de fragments de Mestres Epicuris dirigida pel professor M. Gigante. Poliè morí dins el bienni 278/277, sis o set anys abans de la mort del mateix Epicur. Aquesta fixació és recentíssima, i cal dir que la professora Tepedino és la primera a consignar-la en una edició. Altrament, a la introducció (pàgs. 25 ss.) se'n dona àmpliament la biografia del filòsof epicuri, amb un excel·lent comentari sobre els punts dubtosos o incerts de les distintes fonts, precisant sempre les dades més versemblants.

En un segon apartat de la mateixa introducció (pàgs. 33 ss.) es passa revista als títols conservats de les obres de Poliè. En el primer dels seus llibres, *De definitionibus*, remunta ni més ni menys que als vells filòsofs pre-socràtics. Efectivament, Tales de Milet fou el primer que definí el nom, i ja Demòcrit i els pitagòrics, abans del mateix Sòcrates, a qui la filosofia deu el concepte de definició com a gènere pròxim més diferència específica, s'esforçaren a definir conceptes particulars, com el fred i la calor. Hipòcrates de Cos provà de definir la medicina, però fou principalment Plató el qui insistí en el guany socràtic, i la professora Tepedino remarca com entre els epicuris

Poliè és l'únic que es preocupa metodològicament per la definició.

En un segon grup de llibres, *De philosophia I, Adversus aristonem*, i en les seves cartes (*Epistulae*), Poliè s'ocupà de temes de teologia, però d'aquest aspecte n'estem malauradament molt mal informats per deficiències de la tradició; de tota manera, sí que es veu el paper actiu de Poliè en la lluita aferriada contra les escoles adversàries, principalment l'estoica. Probablement aquí Poliè no s'apartava gaire de les doctrines d'Epicur: els déus existeixen, però no es preocupen dels homes; de tota manera, aquests els han de retre culte i imitar les seves virtuts: això és garantia de felicitat (ataràxia). També hi ha el rebuig d'algun vici concret, com la mentida i el perjudici com a garantia de felicitat. La professora Tepedino estudia amb detall totes aquestes doctrines en Epicur mateix i en els mestres epicuris. En un tercer grup de llibres (pàgs. 55 ss.), *Adversus rhetores* (el títol és insegur, potser és *Adversus rhetoricam*, s'estudia el pensament matemàtic de Poliè. L'últim dels llibres esmentats era una presa de posició contra Euclides. Aquí Poliè es mostra com a defensor resolut de les teories matemàtiques d'Epicur i de la seva escola; fou, sens dubte, en aquesta qui més profundament cultivà la ciència matemàtica. En el seu tractat *Adversus rhetores* Poliè fa una decidida defensa de l'oradria de Demòstenes, que es veia contestada per teòrics de les escoles rivals, com Metrodor. L'estudi de la pro-

fessora Tepedino és acurat i minucios, i constitueix un exemple de com ha de ser duta a terme una investigació filològica.

L'edició dels fragments abraça les citacions i els textos papiracis que ens forneixen dades sobre la biografia de Poliè (pàgs. 81-90), *Dicta* (pàg. 91), *A Scriptis certis* (citacions dels diversos llibres ja esmentats (pàgs. 91-110), *A Scriptis Incertis* (pàgs. 110-111) i *Fragmenta Dubia* (pàgs. 111-112). A partir de la pàgina 115 hi ha la versió italiana dels fragments (pàgs. 115-129) i el llibre es clou amb un comentari textual i filològic molt recomanable que corona molt dignament el treball. Sengles índexs d'autors i de noms clouen el llibre, ja des d'ara indispensable per als qui vulguin conèixer concretament la figura de Poliè, i més generalment el moviment epicuri des dels seus mateixos inicis.

Manuel Balasch

FILODEM (1991). *Storia del filosofo. Platone e l'Accademia*. Edizione, traduzione e commento a cura di Tiziano Dorandi Bibliopolis. Napoli.

El present llibre és l'edició dels papirus herculanesos 1021 (P) i 164 (p), per aquest ordre, que contenen una part considerable de l'obra, altrament perduda, de Filodem *Històrica dels filòsofs* (Σύνταξις τῶν φιλοσόφων). P conté materials per a les vides de Plató i dels acadèmics fins a Antíoc i Aristó d'Ascaló, extrets de fonts molt diverses i que Filodem refongué. Sembla que l'ordre que presenten les columnes del papirus no és aquell en què les redactà Filodem, i el professor Dorandi, després de discutir les diverses propostes que s'han fet sobre aquest aspecte, basant-se principalment en treballs de Gaiser, el savi alemany que tant s'ha distingit en la teorització sobre les doctrines no escrites de Plató, estableix el text seguint l'ordre cronològic dels successius directors de l'Acadèmia. Dorandi rebutja la hipòtesi de Laserre, que defensa una sola font per a tot P,

i referma les tesis de Gaiser amb acotacions originals d'ell. Segons això, la font més antiga seria Dicearc, que s'acabaria a II 4-5; el que segueix fóra de Filocor, amb notícies sobretot de l'activitat personal de Plató a l'Acadèmia; aquesta font, Filocor, es clouria a II 37-38, però reapareixeria a la col. V. Les columnes X-Z (assenyalades així per l'editor) serien text del propi Filodem, una biografia de Plató amb fets altrament ben coneguts, com les seves estades a Sicília, la seva venda com a esclau i el seu alliberament posterior, a l'illa d'Egina. De tota manera, hi ha algun petit detall que no encaixa amb el que sabem per altres historiadors, sobretot el fet que Filodem estableix ja un viatge a l'illa mediterrània immediatament després de la mort de Sòcrates; això, entre d'altres, ho defensava l'historiador Neantes, per la qual cosa no es pot excloure que Filodem depengui d'aquest autor en més detalls que no podem esbrinar. També la mort de Plató que ens explica Filodem és més aviat novel·lesca: hauria estat ocasionada pel disgust amb què el filòsof va sentir un ritme dactílic acompanyat amb música de flauta, als ulls d'ell un gros disbarat. Tal com l'edita el professor Dorandi, a la col. VI comença pròpiament la història de l'Acadèmia amb la presidència d'Espeusip, nebot de Plató; aquí hi hauria una contaminació de fonts, Diocles i Diodor. Les columnes VII-VIII representen un salt endarrera, amb la vida de Xenòcrates, i probablement se'ns explicaven també activitats de Plató extrafilosòfiques, com les de polític i ambaixador d'Atenes. Les columnes IX-X presenten la vida d'Heràclides Pòntic, un home llest i aprofitat que provà d'interpretar a favor seu un oracle de Delfos, segons l'opinió més corrent, que Filodem tanmateix rebutja. Començant al final de la col. X i en tota l'XI hi ha la vida de Queró de Pel·lene, un esportista doblat de filòsof, deixeble directe de Plató i de Xenòcrates. Fóra el fundador, a més a més, de la ciutat de Queronea, la qual cosa es narra expressament a la col. XII. Les columnes XIII-XIV-XV tenen la biografia de Polemó, la font de la qual és Antígon de Carist.